

**ГЕНЕАЛОГІЯ ТРЕГУБОВИХ, ВОЛХОВСЬКИХ, БАРАНОВИЧІВ,
ШИМКЕВИЧІВ: РОДИННА ІСТОРІЯ ТА СІМЕЙНІ ЗВ'ЯЗКИ
(XVIII–XIX ст.)**

*Світлій пам'яті батька мого,
Трегубова Василя Андрійовича,
присвячую*

Зі смертю мого батька, інженера-будівельника Василя Андрійовича Трегубова (7.07.1890–9.02.1969), згасла чоловіча гілка давнього боярсько-дворянського роду. У спадок мені батько залишив не матеріальні блага, а сімейний архів, який він зібрав і зберіг всупереч світовим війнам, революціям та політичним репресіям.

За свого життя він не ознайомив мене з цими унікальними документами. Цей архів для мене, як мовчазний заповіт батька: зберегти історичну пам'ять нашого роду.

Головним джерелом генеалогії роду з сімейних документів став: «Родословець. Трегубовъ. Владиміръ» — витяг з книги В.І. Чернопотова, виданої у Швейцарії в 1909 р. [1, с. 634–637]*. Там сказано, що історія роду Трегубових в Московії розпочалася у XV ст. і нараховує 19 поколінь (до XX ст. включно).

Засновники роду на початку 70-х рр. XV ст. вийшли з Кабарди у складі військового загону числом 1900 осіб, на чолі якого були султан Трегуб Кабардинський та його син Даньяр, царевич, у хрещенні Андрій Васильович [1, с. 634]. Вони перейшли «під руку» Великого князя московського Івана III Васильовича.

Великому князю московському загін досвідчених, сміливих воїнів-горців став у пригоді під час підкорення російських удільних князівств та, особливо, у війнах проти Великої Орди, яка постійно загрожувала Москві [2, с. 68–80].

Султан Трегуб Кабардинський з нащадками, в обмін на втрату незалежності, отримав захист сильного князівства Московського від Золотої

* Посилання подаються згідно з авторським оформленням.

Орди та великий уділ у Симбірській губернії: м. Курмиш, що у верхів'ї ріки Сури, а також прилеглі землі та закудинські волості [1, с. 634].

Від султана Трегуба та царевича Даньяра (1-ше та 2-ге покоління) починається рід Трегубових, що перебував на військовій службі у московських володарів. Найбільш уславився у військових кампаніях за розширення меж Московії та боротьбі проти татарського ярма Даньяр. У «Родословці» йому присвячений чималий запис [1, с. 635]: «Даньяр, царевич, во святом крещении Андрей, служил при войске, ходил подъ Новый город (1478 г. — *Н.Р.*), при нем находилось много татарских князей и пристава: кн. Петр Оболенский да кн. Иванъ Звенц (Звенец). Вел. кн. (Иван III Васильевич. — *Н.Р.*) брал Даньяра с собою в поход против татар (при р. Оци), а после отступления, возвратившись с Даньяром в Москву, отпустил последнего в данный ему для прожития город» [1, с. 635].

Історик В.В. Каргалов наводить у своїй книзі свідчення літописця, що змальовує переможну битву Великого князя Івана III проти військ Ахмет-хана, яка мала місце 1476 р. на р. Ока, під невеличкою фортецею Алексиним: «...ордынцы...поидоша вборзе на брег к Оце многою силою и ринушася вси в реку, хотя перелезти на нашу сторону, понеже бо в том месте рати не было ... но только стоял тутو Петр Федорович да Семен Беклемишев с малыми зело людьми ... Они же начаша с ними стрелятися и много бишася с ними, уже и стрел мало бяше у них и бежати помышляху, а в то время приспех к ним князь Василей Михайлович с полком своим, и по сем приидоша полцы княже Юрьевы Васильевича (брата Великого князя Ивана III Васильевича. — *В.К.*) в той же час за ними и сам князь Юрой прииде, и тако начаши одолети христиане ... полци великого князя и всех князей приидоша к берегу и бысть великое множество их, тако же и царевича Даньяра (служилого царевича Ивана III. — *В.К.*). И се сам царь прииде на берег и видево многие полки великого князя, аки море колеблющиеся, доспехи на них бяху чисты вельми, яко серебро блистаючи, и вооружени зело, и начат от брега отступати помалу в ноци той, и побеже гоним гневом божиим» [2, с. 75].

З трьох синів Даньяра-Андрія нащадків залишив лише Кузьма Андрійович, з яких у 7-му поколінні два брати Трегубових мали досить високе становище у придворній ієрархії царя Івана IV Васильовича.

Так, Іван Михайлович Трегубов був думним боярином і новосельським намісником, «...ходил в большом полку под Казань» (1552 р. — *Н.Р.*). Василь Михайлович, прашур мого батька, був окольничим та брав участь у походах 1549–1551 рр. для придушення повстань у Пскові та Великому Устюзі [1, с. 635].

Щодо розселення роду Трегубових, то, починаючи з 11-го покоління, у першій половині XVII ст. вони просунулися далеко на захід від приволзьких

степів Симбірської губернії — у Володимирську та Тульську губернії. Більшість з пращурів до кінця XVIII — середини XIX ст. служили офіцерами в імператорських гвардійських полках, а у відставці очолювали повітові дворянські зібрання.

Так, поручик гвардії Василь Андрійович Трегубов (15 покоління), мій прапрапращур, два рази — у 1782 р. та у 1784 р. обирався предводителем дворянства Суздальського повіту. Він та його нащадки були внесені до 6-ї частини дворянської родовідної книги як представники найдавнішого дворянського роду.

Гідним представником роду в 16-му поколінні став син Василя Андрійовича — підполковник Андрій Васильович Трегубов (народ. 1785 р.)*. З юних літ Андрій — на військовій службі. У 1803–1807 рр. брав участь у походах російської армії проти армії Наполеона. Під час Вітчизняної війни 1812 р. та закордонних походів російської армії він був уже в чині майора Катеринбурзького полку, а з 1814 р. — 4-го Єгерського полку. Через поранення картечню у ногу Андрій звільнений 1816 р. у відставку в чині підполковника «с мундиром и полным пансионом» [3].

Він був нагороджений орденами св. Анни 2-го ст. та св. Володимира 4-го ст. з бантом. Мав багато бойових медалей та відзнаку «За безупречную 15-летнюю службу» [3].

Не дивно, що саме його, героя Вітчизняної війни, у 1818–1820 рр. обирали Горохівським повітовим, а згодом — Володимирським губернським предводителем дворянства [1, с. 637].

Як дворянин давнього роду, він 1834 р. був записаний з дітьми у 6-ту частину Дворянської родословної книги Володимирської губернії [3].

Він був одружений (вірогідно, з 1822 р.) з Катериною Павлівною Щепочкіною, донькою дворянина. Родинний маєток знаходився в Тульській губернії і належав дружині. До маєтку входили с. Квашніне Веневського повіту (347 душ чоловічої статі), а також сільця Потетине та Улибушеве (161 душа).

У подружжя Трегубових було семеро дітей — всі уродженці с. Квашніне. Це три сини: Микола (народ. 1826), Дмитро (народ. 1829), Василь (народ. 1833) та четверо дочок: Софія (народ. 1823), Ольга (народ. 1825), Наталія (народ. 1827) та Катерина (народ. 1831). Сам батько родини — підполковник А.В. Трегубов — через службові обов'язки проживав у м. Вільно [3].

На жаль, у вже цитованому «Родословці» В.В. Чернопотова відсутні відомості про долю дітей підполковника, за винятком молодшого сина Василя Андрійовича.

* Подобиці його життя відомі з нашого родинного архіву.

Василь Андрійович Трегубов (народ. 28.05.1833), мій прадід, представник 17-го покоління роду, за сімейною традицією теж обрав військову кар'єру: отримав освіту у кадетському корпусі і дуже рано, у 16-річному віці, розпочав військову службу підпрапорщиком, а з 25.10.1851 р. — прапорщиком [4]. За підтримки батька, роки його служби пройшли у привілейованому піхотному полку гвардії Його імператорської величності великого князя Михайла Миколайовича [5], де прослужив до 1860 р. і вийшов у відставку в чині штабс-капітана. У 1859 р. 26-річний штабс-капітан Василь Андрійович Трегубов одружився із українською дворянкою Уляною Петрівною Волховською (народ. 4.03.1839) [6], першим поєднавши свій рід з Україною.

Петро Михайлович Волховський (народ. 1784 р.), дворянин Чернігівської та Полтавської губерній, капітан артилерії у відставці (з 1838 р.), походив з давнього козацько-старшинського роду та мав зі своєю дружиною Софією Василівною двох синів: Миколу (народ. 1835), Івана (народ. 1842) та шістьох доньок: Варвару (народ. 1826), Віру (народ. 1836), Ганну (народ. 1837), Уляну (народ. 1839), Марію (народ. 1840) та Надію (народ. 1844) [7] (див. табл. 1).

П.М. Волховський з дітьми був долучений Чернігівським губернським дворянським зібранням у 1838 р. до роду Волховських та записаний у 2-гу частину Родовідної книги дворянства по Полтавській та Чернігівській губерніях [7, 8]. Волховські мали родинні зв'язки із Закревськими та Лизогубами, відомими українськими аристократичними родами. Так, брат Уляни Петрівни — Микола Петрович Волховський — був одружений з Ольгою Платонівною Закревською (народ. 1839), донькою полковника лейб-гвардії кірасирського полку Платона Олексійовича Закревського [8, с. 187–190].

А хрещеною матір'ю новонародженої Уляни Волховської, моєї прабабусі, у метричному свідоцтві Михайлівської церкви с. Драбове записана дівка Софія Іванівна Лизогуб, донька предводителя чернігівського дворянства Івана Костянтиновича Лизогуба (1762–1819) [6].

Волховські володіли с. Драбове Золотоніського повіту та с. Кропивня Ніжинського повіту, де побачив світ їхній онук Андрій, син Уляни Петрівни та штабс-капітана Василя Андрійовича Трегубова. Проте молоде подружжя Трегубових недовго прожило в Україні і переїхало до Москви, за місцем служби Василя Андрійовича. У родовому архіві збереглася адреса: «Москва, в Басманной части, в Доброслободском переулке, в доме Петрова, Его благородию Василию Андреевичу Трегубову, Комисару Военного госпиталя» [5].

Родоначальником Волховських був священик Степан Волховський, що походив з козаків. У 1727–1761 рр. він служив ніжинським протопопом,

настоятелем Свято-Миколаївського мурованого собору, спорудженого козаками Ніжинського полку у 1668–1670 рр. замість дерев'яного храму. Його зусиллями у 30-ті рр. XVIII ст. собор було відремонтовано, встановлено новий іконостас. Помер Степан Волховський 1761 р. у Ніжині [9].

Відомі два його сини — Іван та Михайло. Брати Волховські народилися у першій третині XVIII ст. у Ніжині. Обоє навчалися у Києво-Могилянській академії [10, 11].

Іван Степанович Волховський (народ. 1737) обрав шлях священника. По завершенні навчання був висвячений 1761 р. на диякона і направлений для служіння до ніжинського Миколаївського собору. Від травня 1762 р. він став настоятелем цього храму замість свого спочилого батька о. Степана. Водночас його призначено ніжинським протопопом, незважаючи на його молодість — було йому 25 років (а за церковними канонами на протопопа призначали священників не молодших за 30 років). Іван Волховський з 1761 р. був одружений з дочкою борзненського протопопа Івана Дублянського [10, 11].

Син Івана Степановича — Григорій Іванович Волховський — капітан лейб-гвардії Ізмайлівського полку, у відставці з 1788 р., жив у Ніжині. З 1795 р. він служив засідателем земського суду, земським справником, поштмейстером. З 1805 р. — надвірний радник.

З онуків Івана Волховського відомий дійсний статський радник Степан Григорович Волховський (народ. 1786). У 1830–1838 рр. він був чернігівським віце-губернатором, а з 1838 р. — голова чернігівської казенної палати, кавалер орденів св. Станіслава, св. Володимира, св. Анни [8].

Брат Івана Волховського — Михайло Степанович Волховський, мій прапрадід — по закінченні Києво-Могилянської Академії 1761 р. служив у Ніжинській полковій канцелярії. В 1763 р. — військовий товариш, з 1779 р. — бунчуковий товариш. Брав участь у Російсько-турецькій війні у складі козацького війська, зокрема у боях під Бендерами (1769) та Аккерманом (1770). З 1775 р., після ліквідації козацьких полків та залишків автономії Гетьманщини, Михайло Степанович Волховський перейшов у цивільну службу. У Ніжині він займає досить високі посади — директора Ніжинської банківської канцелярії (1782–1791), Ніжинського городничого (1791–1804). У відставку вийшов у 1805 р. з чином статського радника [8].

Він був одружений з дворянською дочкою Агафією Абрамівною Полянською. У 1784 р. він одержав грамоту на спадкове дворянство і був записаний з дітьми до 2-ї частини родовідних книг Чернігівської та Полтавської губерній. Михайло Степанович Волховський — батько штабс-капітана артилерії Петра Михайловича Волховського та рідний дід Уляни Петрівни, дружини Василя Андрійовича Трегубова (див. табл. 1).

У родині Василя та Уляни Трегубових було троє дітей: сини Андрій (народ. 17.03.1863), Іван (народ. 25.02.1873) та донька Софія (народ. 25.06.1860) [1, с. 637]. Доля Софії нам невідома. Про Івана маємо згадку, що міститься у копії «Постанови Тульського дворянського зібрання» від 11 липня 1878 р. про те, що ця копія 1883 р. видана його батькові Трегубову Василю Андрійовичу для зарахування сина Івана у другу Московську класичну гімназію [5].

Коротка біографія мого діда Андрія Васильовича (18 покоління), старшого з синів штабс-капітана В.А. Трегубова, викладена в його «Послужному списку», що зберігається у родовому архіві [12, 13].

Мій дід Андрій Васильович народився 17 березня 1863 р. у с. Крапивня Ніжинського повіту, а 19 березня того ж року був охрещений у місцевій Варваринській церкві [12]. У 17 років був записаний до привілейованого 7-го уланського Ольвіопольського генерал-ад'ютанта графа Остен-Сакена полку унтер-офіцером. У 1881–1882 рр. — юнкер, потім навчався у Єлисаветградському кавалерійському училищі, по закінченні якого повернувся в полк (перейменований, на той час, у 20-й драгунський Ольвіопольський), де продовжив службу корнетом (1884) та поручиком (1889). Він був вправним вершником, тому у 1884 р. командування відрядило Андрія Трегубова у Красне Село для участі у «4-ой верстной офицерской скачке» [13].

1889 р. Андрій Трегубов, мабуть за дисциплінарні провини, був виключений з полку та переведений у Олександрівську бригаду прикордонної стражі на Волинь, але не служив там, взявши відпустку на рік для влаштування родинних справ. Цього ж року він одружився. Його обраницею стала донька старшого лікаря 5-ої кінно-артилерійської бригади надвірного радника Каетана Матвійовича Шимкевича та його дружини Олени Іванівни, уродженої Баранович — Лідія Каетанівна Шимкевич. Вона народилася 6.05.1865 р. у м. Зміїв Харківської губ., а охрещена була у Соборній Троїцькій церкві 18 червня того ж року [14]. Хрещеною матір'ю Лідії була її тітка — «девица Анна Ивановна Барановичева» (див. табл. 3).

Лідія Каетанівна (Костянтинівна) у 1884 р. закінчила першу Київську жіночу (Фундуклеївську) гімназію [15] і до заміжжя у 1889 р. жила з батьками у м. Торговиця Уманського повіту та у Варшаві з сестрою Ганною, де чоловік останньої — Аркадій Генріхович Поппер — служив на митниці.

Після одруження поручик Андрій Васильович Трегубов залишає військову службу (1890 р.) і круто змінює напрямок своєї діяльності. Користуючись зв'язками своїх впливових родичів, він, за наказом київського, подільського та волинського генерал-губернатора, був призначений з 1891 р. мировим посередником від державної місцевої адміністрації по

«чиншевим», тобто земельно-податковим справам, які виникали на Волині. На цій посаді мій дід проявив себе енергійним та успішним службовцем, зробив вдалу кар'єру: від мирового посередника 1-ої дільниці Луцького повіту до голови та члена від уряду Новоград-Волинського і Ровенського з'їзду мирових посередників (1908–1913) та Ковельсько-Володимир-Волинського з'їзду мирових посередників (1913–1914) [13].

Як голова переписної дільниці Луцького повіту брав участь у проведенні загального перепису населення 1897 р. За особливу службову завзятість нагороджений орденами св. Станіслава 3 ст. (1898) та св. Анни 3 ст. (1904). У 1903 р. Андрій Трегубов отримав чин колезького радника, 1913 р. — статського радника, з 1914 р. — у відставці [13].

Андрій Васильович та Лідія Костянтинівна мали трьох дітей: сина Василя (23.06.1890, м. Торговиця — 9.02.1969, м. Київ) [16] та двох доньок: Олену (народ. 28.09.1892, с. Піддубець Луцького повіту Волинської губ.) [17] і Наталію (1896–7.07.1902, м. Луцьк) [17, 18] (див. табл. 3).

З 1890-х рр. родина Трегубових проживала у м. Луцьку. Лідія Костянтинівна Трегубова померла 10.01.1904 р., у віці 38-ми років від раку шлунку, через півтора роки після смерті молодшої донечки Наталії. Вони покоються поряд на погості луцької Соборної Троїцької церкви, з боку її північного фасаду [18].

Після смерті своєї бабусі Андрій Васильович одружився вдруге із дворянською дочкою Марією Олександрівною Володковською [19] (див. табл. 3). Дітей у другому шлюбі в діда Андрія не було. Подружжя мешкало в м. Луцьку, а після Першої світової війни переїхали спочатку до Житомира, до сина Василя, а потім — до м. Ставропіл Самарської губ., де дід помер 8.11.1927 р. у в'язниці, заарештований через дворянське походження [16].

Старші діти — Олена та Василь — навчались у Луцьку. Олена після закінчення Луцької жіночої гімназії продовжила навчання на Вищих жіночих (Бестужевських) курсах, працювала вчителькою і померла ще дуже молодою у голодному Петербурзі (ймовірно 1920). Василь, мій батько, закінчив Луцьку чоловічу класичну гімназію із срібною медаллю, 1.06.1909 р. отримав атестат за № 705 [20] і вступив, всупереч волі батька, у Петербурзький політехнічний інститут на інженерно-будівельний факультет (гідротехнічне відділення) [21].

Через матеріальні труднощі (Андрій Васильович відмовив сину у підтримці) навчання затяглося, бо Василю треба було працювати задля його продовження. Тільки 22.06.1924 р. він захистив диплом та отримав свідоцтво першого Ленінградського політехнічного інституту ім. М.І. Калініна про присудження йому, Трегубову Василю Андрійовичу, звання інженера-будівельника-гідротехніка [16].

Ще раніше, 21.01.1921 р., батько взяв шлюб з житомирською вчителькою, випускницею петербурзьких Вищих жіночих (Бестужевських) курсів Ольгою Федорівною Ковалевською. У Житомирі вони мешкали у власному будинку дружини. У 1920-і рр. Василь працював завідуючим Волинським губернським торф'яним комітетом, потім будував греблі та мости на Волині, а з середини 1930-х рр. він — на проектній роботі у Києві [16].

Мій батько — Василь Андрійович — єдиний і останній представник нашої гілки роду Трегубових у 19-му поколінні. У нього з мамою дітей, крім мене, не було. Під час воєн, революцій та зміни режиму батьки втратили майже всіх родичів та статки, але гідно прожили свій вік, чесно працюючи кожний за своїм фахом. У 1930-і рр. батько працював у проектних установах як інженер-будівельник, але на найнижчій зарплаті через те, що до нього, фахівця широкого профілю та енциклопедичних знань, не було довіри як до класового антагоніста. Пам'ятаю, як у до- та повоєнні роки ми бідували, часом живучи з хворим батьком лише на мізерну вчительську платню мами.

Після Другої світової війни тато, вже немолода людина, здійснив свою мрію про наукову діяльність і влаштувався на роботу до НДІ комунальної гігієни (1947–1957). Працюючи під керівництвом академіка О.М. Марзеєва, він здійснив оригінальні дослідження, підготував та захистив дисертацію на тему: «Очистка стічних вод маслозаводів перед випуском їх у водойми» (1955). Почавши з найнижчої посади лаборанта, він став старшим науковим співробітником (1957), з 1957 р. і до виходу на пенсію у 1960 р. керував лабораторією водопостачання та каналізації НДІ санітарної техніки Академії будівництва та архітектури УРСР.

Моя мати — Ольга Федорівна Трегубова — все життя працювала вчителькою російської мови та літератури, намагаючись передати учням свою любов до високої поезії та прози. У повоєнні роки працювала в середній школі № 61 м. Києва, була постійним класним керівником у середніх класах з 1944 р. і до виходу на пенсію у 1956 р. [16].

Помер батько в Києві 9.02.1969 р., похований на Звіринецькому цвинтарі (ділянка 6). Там же через 18 років упокоїлася моя люба матуся — померла 10.01.1987 р. Поряд з ними — малий родинний некрополь, з похованнями моєї двоюрідної бабусі Любові Костянтинівни Шимкевич, моєї двоюрідної тітки Віри Миколаївни Перевознікової, уродженої Столяренко-Шимкевич та її доньки Рогніди Юріївни Перевознікової, рідних мого чоловіка Рогожина — бабусі Євгенії Котляренко, уродженої Костецької та матері Зінаїди Михайлівни Рогожиної, уродженої Котляренко [16].

П'ятисотрічна історія чоловічої лінії нашої гілки роду Трегубових завершилася. Цікаво відзначити, що саме жіночі лінії, зокрема Волховських,

Шимкевичів, Барановичів потроху змінили його природу. Звідки пішли ці роди, яка їхня доля?

Наукові відповіді на ці питання знаходимо у працях багатьох українських вчених — В. Антоновича [22]; О. Барановича [23]; Н. Яковенко [24]. На їхню думку, шляхетні українські роди мають давнє походження, ще з доби татарського лихоліття та київського «збзекняжіння» у XIII ст. Це — нащадки князівських дружинників, які осіли на своїх невеличких земельних наділах-отчинах, отриманих за військові заслуги. Ще з тих давніх часів та у XV–XVI ст., за часів Великого князівства Литовського, «наші» роди Волховичів (Волковських), Барановичів (Барановських) локалізуються у Київському Поліссі, у межиріччі Ужа і Тетерева, у володіннях Гедиміновичів-Ольгердовичів [23, с. 23, 25–73]. Це була найвіддаленіша Заушанська волость Київської землі, розміщена на Овруччині, в районі Іскоростенського городища (див. схему).

Земельні пожалування заушанські служили бояри-шляхта (термін Н. Яковенко) у XIV ст. отримували від київського князя Володимира Ольгердовича за «ординську службу» проти татарських нападів. Кожен рід нагороджувався землею з правом спільного володіння. Ці пожалування підтверджені грамотами Великого князя литовського Вітовта, а після Люблінської унії — королівськими грамотами Речі Посполитої.

Бояри-шляхти з Заушшя за Н. Яковенко [23, с. 226]

Наприкінці XIV — першій половині XVI ст. представники цих родів іменувалися «панамі» на Волині та Брацлавщині та були майже зрівнені в юридичних правах з «великими», «старшими» панамі. Переписи замкових феодалів фіксують панський статус: Баранів (Барановичів), Волків (Волковичів), Володковичів, Михалевич (Михалковичів-Кончakovських), Шимів (Шимковичів) [24, с. 147–149].

Представники роду Шимковичів у XV — середині XVI ст. через давність походження посідали високі державні уряди та родичалися з княжими родами.

Юрій (Єжі) Шимкович у 1559 р. був маршалком королівської канцелярії і королівським писарем, з правом ставити свій підпис під королівськими наказами Сигізмунда Августа [23, с. 188; 24, с. 27].

Старокостянтинівський староста Іван Шимкович був одружений із княжною Олександрою Іванівною Вишневецькою, сестрою ушавленого князя Дмитра Вишневецького «Байди», засновника Запорозької січі.

Документів про Шимковичів (Шимкевичів) у родовому архіві небагато. Генеалогія значною мірою побудована на основі усних переказів, переданих моєю бабусею цього роду моїми троюрідним сестрам Ользі (Рогнеді) Перевознікової і Ніні Олександрівні Тимофієвій, а також моїх архівних розвідках (див. табл. 3).

Протягом XVIII–XIX ст. рід Шимковичів (Шимкевичів) дав багато яскравих особистостей, особливо у медицині. Це і Яків (Іокубас) Шимкевич (1775, м. Вільно — 1818, с. Таукеляй), визнаний «достойным всяких лавров медицины и хирургии», доктор медицини, надвірний радник, лікар імператора Олександра I. Він заклав основи російської ортопедії і травматології. Це і Климентій Андрійович Шимкевич (1835 — після 1879), доктор медицини, колезький радник, військовий лікар [25].

«Наші» Шимковичі успадкували від своїх литовсько-польських пращурів родовий герб «Слеповрон».

Мій прадідусь — Шимкевич Каетан (Костянтин) Матвійович (1830 — після 1904), сучасник Климентія Шимкевича — теж військовий лікар, надвірний радник, протягом довгих років служив «старшим лекарем 5-й конно-артиллерийской бригады», командиром якої був полковник Василь Олександрович Калмиков, хрещений батько моєї бабусі Лідії Шимкевич [14]. У відставку вийшов 1875 р. Одружився 1860 р. з Оленою Іванівною Баранович (1832–1913), дочкою теж військового лікаря, надвірного радника Івана Прокоповича Барановича. Родина була дуже релігійна, діти і батьки являли приклад справжнього християнського життя.

У 1891–1892 рр. Шимкевичі продали свій будинок у Торговиці і переїхали на Волинь, у с. Піддубець Луцького повіту [17]. Там, можливо, і помер старий лікар, не витримавши тяжкої втрати — передчасної смерті онуки Наталії у 1902 р. та дочки Лідії у 1904 р. [18].

У Шимкевичів було п'ятеро дочок та один син (див. табл. 3): Софія (1861–19.06.1942, Київ), Ольга (7.02.1862–1908, Київ), Лідія (дружина А.В. Трегубова; 6.05.1865–1904, Луцьк), Ганна (1872–1944?, Німеччина), Любов (8.12.1875–11.09.1968, Київ), Костянтин (1868–1920?, Київ). Крім Ольги, всі дочки отримали ґрунтовну освіту у 1-й Київській жіночій

(Фундуклеївській) гімназії. Софія Костянтинівна закінчила гімназію у 1879 р. з великою золотою медаллю. Працювала вихователькою (класною дамою) у Єлисаветградській гімназії [15] (див. табл. 3).

Костянтин Костянтинович Шимкевич навчався у Москві, у кадетському корпусі, потім закінчив Академію Генерального штабу, був направлений за кордон як військовий аташе. По закінченні війни повернувся до Києва, куди після смерті Костянтина Матвійовича переїхала його мати з молодшою дочкою Любов'ю, жив разом з ними. Помер наприкінці Громадянської війни. Похований на київському Лук'янівському цвинтарі поряд із своєю матір'ю Оленою Іванівною. Пізніше там же упокоїлася його сестра Софія.

Тільки наймолодша донька [26] — Любов Каєтанівна (Костянтинівна) — успадкувала батьківську професію лікаря. Після гімназії навчалася у стоматологічній школі доктора Бланка при медичному факультеті Київського університету св. Володимира (1899–1902) [27, 28]. Однією з перших жінок Києва вона отримала диплом на звання зубного лікаря [29]. Мала приватну практику (1902–1921) у м. Києві. З 1922 по 1955 рр. завідувала кабінетом стоматології у київському Туберкульозному інституті, утримувала стареньку матір, опікувалася всіма своїми небожами у лихі часи революційних потрясінь та війн, допомагала всім знайомим. Померла у 1968 р., похована на київському Звіринецькому цвинтарі. Була хрещеною матір'ю свого племінника Василя Андрійовича Трегубова, а також мою.

Рід Барановичів разом із Слонецькими і Волховськими, гадаю, більше за всіх посприяв духовному переродженню «кавказців» Трегубових.

По-перше, тут вплинув кумулятивний ефект територіального фактору. Ці два споріднені, однокореневі роди (див. схему), століттями перебуваючи в Києво-Чернігівській землі, у XVI–XVII ст., коли формувалася самосвідомість українського етносу, зосередилися навколо полкового міста Ніжина (аналогічно тому, як прашури мого чоловіка — священицький рід Костецьких заселив Канівський повіт Черкаської губернії у XIX ст.).

По-друге, рід Барановичів дав сильний імпульс для духовного розвитку українського народу, висунувши у XVII ст. яскраву постать Луки Барановича (чернець ім'я Лазар; 1620–3.09.1693, Чернігів), архієпископа чернігівського і новгород-сіверського. Лазар Баранович майже 30 років керував київською митрополічною кафедрою (1657–1685). Просвітитель, захисник православ'я, він обстоював незалежність української церкви та різко засудив її підпорядкування Московському патріархату [30, с. 80–81].

По-третє, культура і духовність виростають не в пустелі, а на заздалегідь підготовленому ґрунті. Сіячами духовного поля були на початку XVII ст. митрополит Петро Могила, князь Костянтин Острозький, митрополит Йов Борецький та інші [30, с. 80–81, 370–374].

На цьому духовному ґрунті зросло духовенство України, серед них скромні сільські священнослужителі Ніжинського полку Барановичі, Слонецькі та Волховські.

Принагідно зазначимо, що Російська імперія не охоче визнавала українське шляхетство в правах російського дворянства. Їм треба було довго змагатися, як у випадку з Барановичами із с. Смоляжі. Розпочав цей процес у 1803 р. єпископ Феофілакт Слонецький, дядько Барановичів [31; 35, арк. 3–18 та ін.].

Починаючи з XVIII ст. на Чернігівщині сформувалися династії священницьких родів, які родичалися один з одним, як Барановичі із Слонецькими.

Так, Прокоп Григорович Баранович (сер. XVIII ст. — бл. 1790 р.), син священника та шляхтич герба «Сирокомля», був священником спочатку в м. Борзна, а у 70-і рр. XVIII ст. мав парафію у с. Смоляжі. У 1771 р. він побрався зі шляхтянкою Ксенією Василівною, дочкою Василя Павловича Слонецького, священника церкви Різдва Христового сотенного село Прохори Ніжинського полку [31] (див. табл. 2).

Родина Прокопа та Ксенії мала трьох синів: Стефана (Степана; 1772–10.10.1839), Єжі (Георгія, Юрія; народ. 1776 р.) та Яна (Івана; 1785–6.04.1852). Прокіп Григорович рано помер. Навчати дітей допоміг рідний брат Ксенії Василівни — Федір Васильович Слонецький, непересічна постать.

Федір Слонецький (у чернецтві Феофілакт; бл. 1738–13.08.1827) — архимандрит Києво-Печерської Лаври (1793–1795), ректор Києво-Могилянської академії (1795–1803), єпископ вологодський та великоустюзький (1803–1808). Він залишив добру згадку по собі у випускників Академії, дбав про загальну освіченість майбутніх священнослужителів, увів вивчення двох іноземних мов (німецької та французької), заснував класи ознайомлення з медициною, із сільською та побутовою економікою, відновив клас церковного (ірмолійного) співу. Він всіляко опирався знищенню Академії як навчального закладу широкого профілю, і тим самим затримав на 14 років акт її закриття, яке сталося 1817 р. за наказом російського Священного Синоду. У далекій північній Вологді він страждав за батьківщиною. У 1808 р. за власним бажанням був переведений на спокій до улюбленої Києво-Печерської Лаври, де і спочив у 1827 р. [31–34].

З синів Прокопа Григоровича тільки Георгій (Юрій) Прокопович став священником. Почавши навчання у Чернігівській духовній семінарії, він продовжив освіту у Києво-Могилянській академії (1796–1802). Здібний до наук, Георгій став опорою свого дядька — ректора Феофілакта Слонецького, який доручив 1799 р. Георгію, тоді ще студенту, викладання французької мови у молодших класах та співу у нотно-ірмолійному класі. Він був регентом студентського хору Академії. Ці обов'язки Георгій Баранович виконував

до 16.11.1804 р., коли вийшов із академічної корпорації і був у Києво-Печерській Лаврі рукопокладений у священницький сан [35, с. 58, 59; 37].

Старший син Прокопа Григоровича Барановича — Степан Прокопович (1772–1839), військовий лікар, доктор медицини, статський радник, народився у м. Борзна Чернігівського намісництва. Навчався у Чернігівській семінарії та у Києво-Могилянській академії, а згодом у медичній школі Санкт-Петербурзького сухопутного шпиталю (1791–1795). Розпочав службу військовим підлікарем на Балтійському флоті, потім служив у Ланжеронівському та Тульському мушкетерських полках. У кампанії 1806–1807 рр. він вже старший штаб-лікар Сумського гусарського полку, з 1807 р. — доктор медицини. Учасник Вітчизняної війни 1812 р. як старший дивізійний лікар; у 1818–1820 рр. — корпусний штабс-лікар 6-го піхотного корпусу, кавалер ордену св. Володимира 4-го ст. З 1821 по 1837 рр. С.П. Баранович служив на посаді головного лікаря (начальника лікарських кадрів) військових шпиталів: у 1821–1826 рр. — Житомирського, у 1826–1833 рр. — Київського, у 1833–1837 рр. — Могилівсько-Білоруського [35; 36, с. 58–59; 38; 39, с. 269–270; 40].

Мій прапрадідусь, молодший з синів Прокопа Барановича — Іван Прокопович — був теж військовим лікарем, організатором польової медичної служби. Загальну богословську та початкову медичну освіту отримав у Києво-Могилянській академії (1795–1805) за час ректорства свого дядька архимандрита Ф. Слонецького. Як один з кращих учнів був направлений у Санкт-Петербурзьку медико-хірургічну академію (1805–1809). По закінченні — старший лікар 1-го класу. Разом з Подільським мушкетерським полком брав участь у Вітчизняної війни 1812 р. Успішно оперував і лікував поранених, вперше застосовуючи й методи фітотерапії. Був поранений у ногу і за станом здоров'я звільнений з армії. З 1819 р. по 1832 р. мав приватну практику у м. Кам'янка Чигиринського повіту Київської губернії. 1817 р. одружився з шляхтянкою Теклею (Феклою) Вікторівною з Бенкевичів. У 1832 р. повернувся на військову службу старшим полковим лікарем, керував шпиталем у м. Новомиргороді. З 1846 р. по 1849 р. був дивізійним лікарем у кількох округах новоросійських поселень. Він — кавалер орденів св. Анни 2-го та 3-го ст., колезький радник. 1851 р. вийшов у відставку. Помер у власному будинку з садибою (7 дес.) у м. Златопілля Чигиринського повіту Київської губернії [35; 36, с. 58–59; 38].

В родині Івана Барановича народилося три сини та п'ять доньок: у м. Кам'янка — Надія, Катерина, Микола, а після переїзду до Златопілля у 1825 р. — Михайло, Іван, Олена (моя прабабуся), Ганна та Єлизавета. Наприкінці служби лікар Іван Баранович став досить заможною людиною, мав маєток у Херсонській губернії, під Єлисаветградом. Тож він подбав про

навчання дітей. Сини Микола та Михайло закінчили гімназію та Університет св. Володимира у Києві (див. табл. 2) [35].

Миколай Іванович — статський радник (1870), з 1851 р. служив у канцелярії новоросійського та бессарабського генерал-губернатора, а з 1856 р. був катеринославським віце-губернатором.

Михайло Іванович по закінченні університету вступив у 1850 р. на військову службу до Українського уланського полку, брав участь у російсько-турецькій війні (1853–1856). У 1856–1863 рр. командир Новоросійського та Херсонського кавалерійських округів військових поселень. Вийшов у відставку 1863 р. з чином штабс-ротмістра. У 1870–1873 рр. — нотаріус у м. Новомиргороді Єлисаветградського повіту Херсонської губернії. З 1858 р. одружений з Юлією Костянтинівною Скальковською. Вони мали доньку Ольгу (народ. 1857 р.) та сина Дмитра (народ. 1859 р.), який навчався у Полтавському військовому училищі [35].

Молодший з синів Івана Прокоповича — Іван Іванович — по закінченні у 1847 р. Златопільського шляхетного училища продовжив навчання в одеському Рішельєвському ліцеї. З 1853 р. — на військовій службі, зокрема до 1859 р. на Кавказі [35].

Відомостей про сестер моєї прабабусі — Олени Іванівни Баранович — окрім Ганни, майже не збереглося. Ганна Іванівна народилася у м. Новомиргороді 1834 р., охрещена у церкві с. Ольшанка Новомиргородського військового поселення Херсонської губернії. Виховувалася у Полтавському інституті шляхетних дівчат. У 1865 р. була хрещеною матір'ю племінниці Лідії, моєї рідної бабусі [14]. Ганна жила у Єлисаветграді, мала хутір поблизу Олександрії Бобринецького повіту, допомагала сестрі Олені Іванівні у вихованні її п'яťох доньок. Померла від сухот в Італії, так і залишившись дівцею.

Всі діти мого прадіда Івана Прокоповича Барановича «...определением 11-го августа 1841 г. Киевского губернского дворянского депутатского собрания» були визнані у спадковому дворянстві та записані разом із батьками до 3-ї частини дворянської родословної книги [35].

На жаль, ніхто з дітей І.П. Барановича не наслідував професії священика або лікаря. Але в роду Барановичів наприкінці XIX — на початку XX ст. є відомі науковці, праці яких (зокрема, Олексія Барановича) увійшли до фонду загальноєвропейської культури.

Це дослідження тільки початок тривалої роботи над реконструкцією генеалогії зазначених родів. Багато джерел залишилося поза увагою автора, але основною метою статі було ввести до наукового обігу матеріали родового архіву та нагадати про їхню славу історію, корисну діяльність на благо батьківщини.

*Лідія Костянтинівна
Трегубова, уроджена
Шимкевич*

*Любов Костянтинівна
Шимкевич*

*Василь Андрійович
Трегубов*

*Костянтин Матвійович
Шимкевич*

*Андрій Васильович
Трегубов*

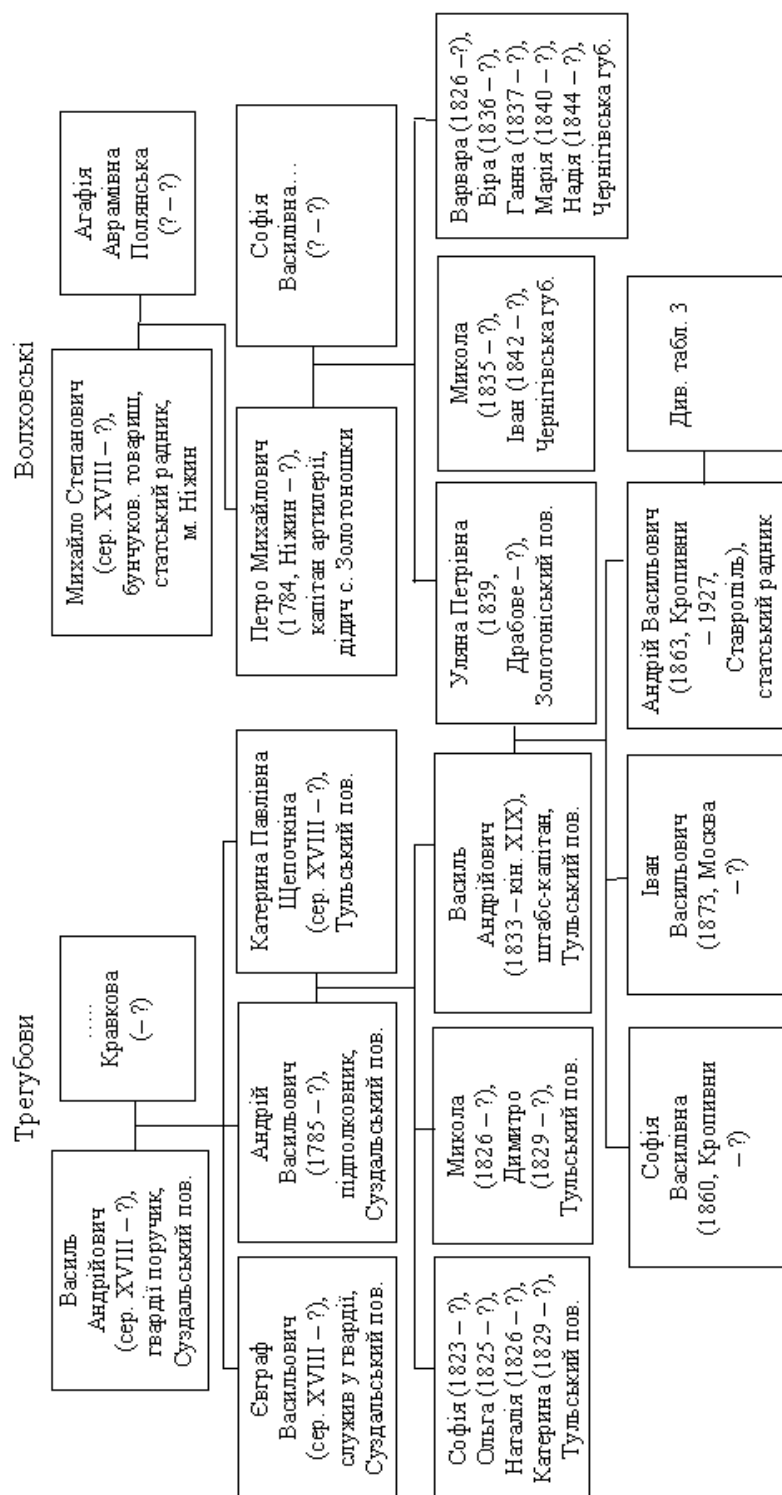
*Ольга Іванівна Шимкевич,
уроджена Баранович*

*Ольга Федорівна
Трегубова,
уроджена Ковалевська*

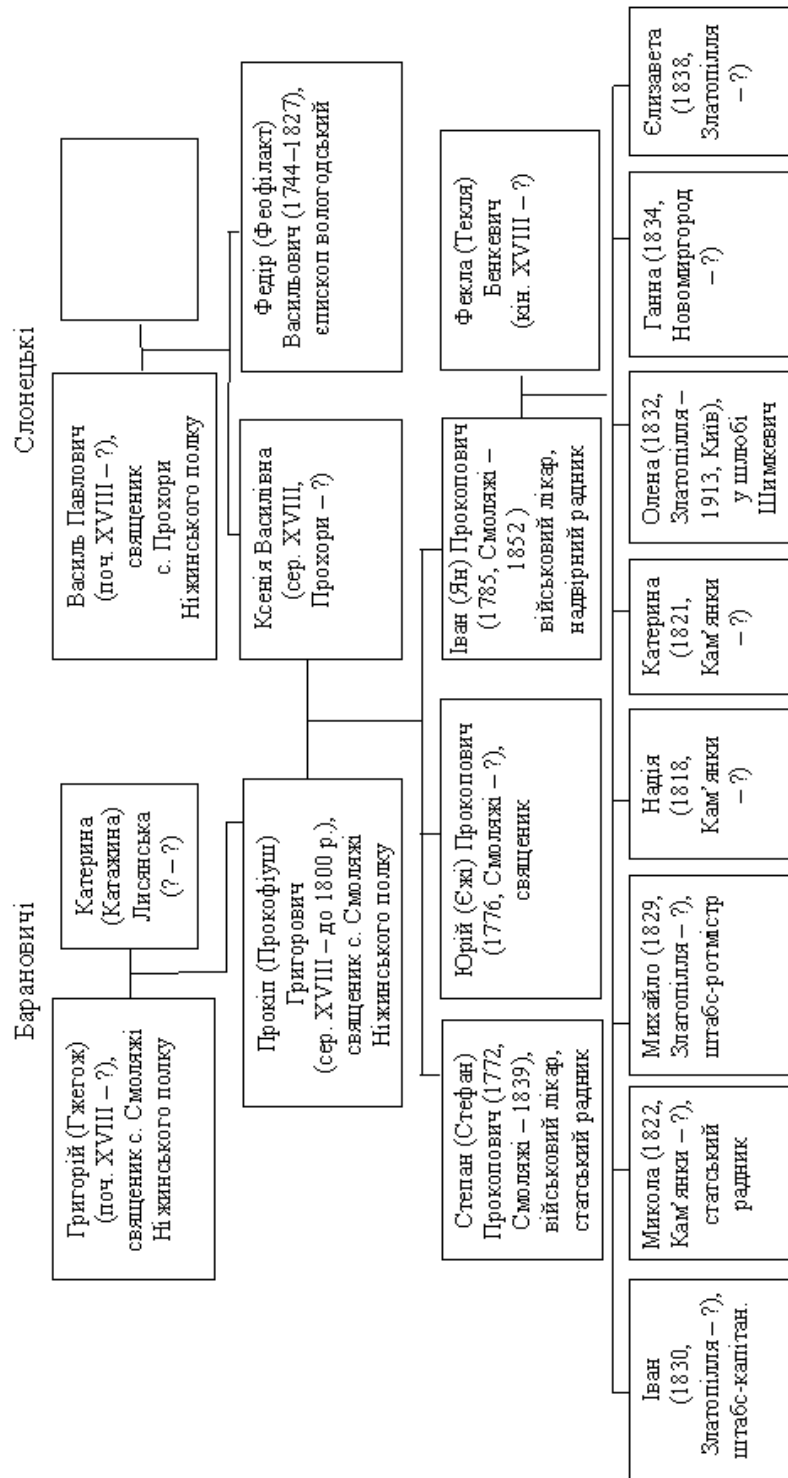
Таблиця 1.

Генеалогічна таблиця споріднення Трегубових та Волховських

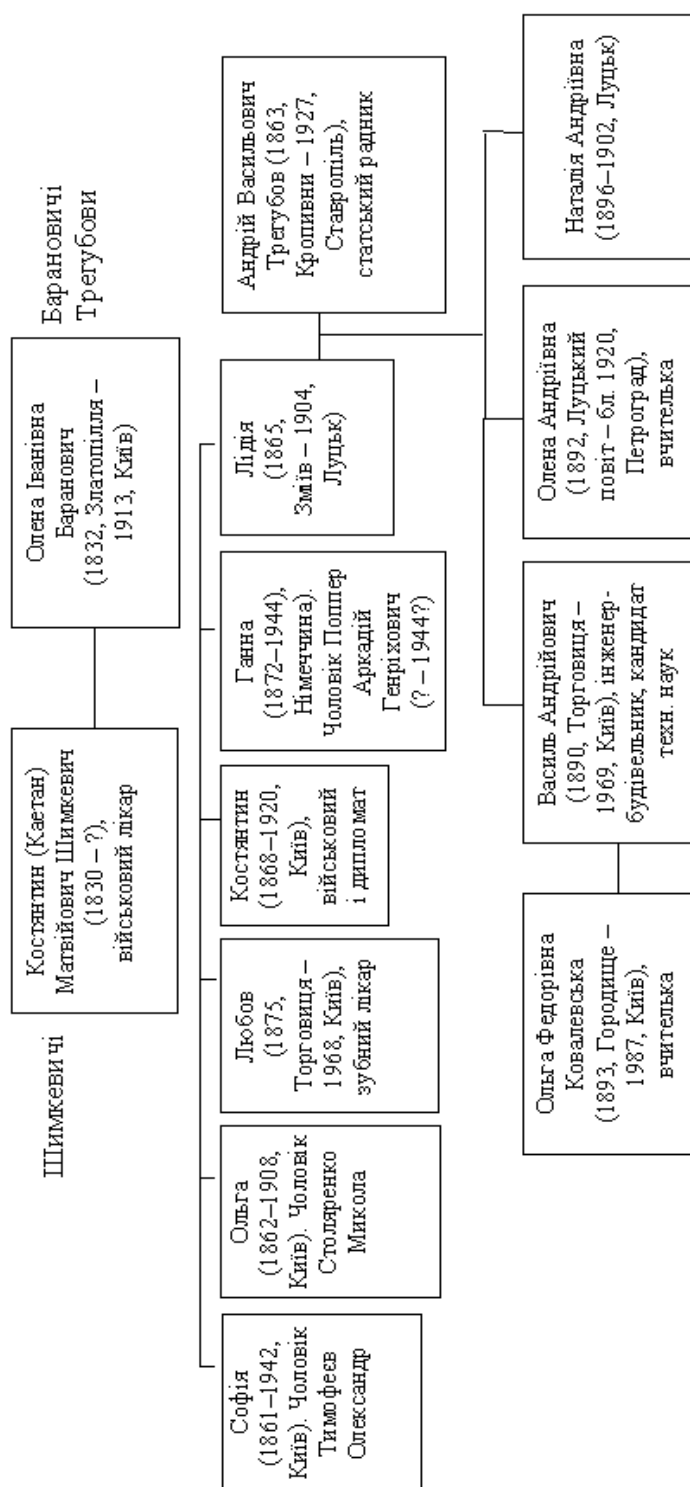
Таблиця 2.

Генеалогічна таблиця споріднення Барановичів та Слонецьких

Таблиця 3.

Генеалогічна таблиця споріднення Шимкевичів та Трегубових

Джерела

1. Чернопяттов В.И. Дворянское сословие Тульской губернии. — [Швейцария, Глион, 1909]. — Т. III–(XII). «Родословец». Род Трегубовых, г. Владимир. — С. 634–637.
2. Каргалов В.В. Конец ордынского ига. — М., 1980. — С. 68–80.
3. Родинний архів В.А. Трегубова (далі — Родинний архів). «Определение Тульского губернского дворянского депутатского собрания по прошению подполковника и кавалера Трегубова Андрея Васильева о сопричислении к роду его детей его и о внесении их в 6-ю часть дворянской родословной книги. Июля 18 дня 1834 г. за № 220».
4. Родинний архів. «Свидетельство о привитии оспы малолетней дочери отставного штабс-капитана Е. И. В. Вел. князя Михаила пехотного полка Василия Андреева Трегубова, Софии Васильевой. Марта 6 дня 1861 года».
5. Родинний архів. «Определение Тульского губернского дворянского депутатского собрания по прошению штабс-капитана Василия Андреева Трегубова о сопричислении к роду его сыновей Андрея и Ивана и внести в 6-ю часть дворянской родословной книги. Июля 11 дня 1878 г. № 294. Копия с копии. Дана сыну штабс-капитана Василия Андреевича Трегубова Андрею».
6. Родинний архів. «Выписка из метрической книги села Драбова прихода Михайловской церкви о рождении и крещении Ульяны Петровны Волховской».
7. Родинний архів. «Определение Черниговского дворянского депутатского собрания от года 1849 августа 2 дня о сопричислении младших детей штабс-капитана в отставке Петра Михайловича Волховского Ивана, Ульяны, Марии и Надежды к роду Волховских».
8. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. — СПб, 1904. — Т. II. — Ч. 3. — С. 83–84.
9. Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. — Чернигов, 1873–1874. — Кн. 6.
10. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. — К., 1904. — Т. 1. — Ч. 1–2 (1721–1750); 1905. — Т. 2 (1751–1762).
11. Рогожина Н.В. Волховський Іван Степанович; Волховський Михайло Степанович // Києво-Могилянська Академія в іменах. XVII–XVIII ст. Енциклопедичне видання. — К., 2000. — С. 122–123.
12. Родинний архів. Свідоцтво про народження А.В. Трегубова.
13. Родинний архів. «Послужной список председателя и члена от правительства Ковельско-Владимир-Волынского съезда мировых посредников статского советника Андрея Васильевича Трегубова. Составлен 20 декабря 1914 года, г. Луцк».
14. Родинний архів. Свідоцтво про народження Лідії Каєтанівни Шимкевич.

15. Державний архів м. Києва (далі — Держархів м. Києва), ф. 90, оп. 1, спр. 2, арк. 27 зв.—28 зв.
16. Родинний архів. Документи Василя Андрійовича та Ольги Федорівни Трегубових.
17. Родинний архів. «Метрическое свидетельство о рождении 1892 г. ноября 28 и крещении мирового посредника 1-го участка Луцкого уезда Трегубова Андрея Васильевича и законной жены его Лидии Константиновны дочери Елены».
18. Родинний архів. Виписки з метричних книг Луцької соборної Свято-Троїцької церкви про померлих за 1902 р. та 1904 р.
19. Родинний архів. «Свидетельство о рождении и крещении Марии Александровны Володковской 1872 г. 17 января в Опарихском приходе Кременецкого уезда».
20. Родинний архів. Копія атестату зрілості Василя Андрійовича Трегубова.
21. Родинний архів. Копія з посвідчення В.А. Трегубова про закінчення інженерно-будівельного відділення Петроградського політехнічного інституту.
22. Антонович В. О происхождении шляхетных родов Юго-Западной России. — К., 1867. — С. 3–55.
23. Баранович О. Залюднення України перед Хмельниччиною. — К., 1931. — С. 25–73, 154.
24. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVIII ст. (Волинь і Центральна Україна). — К., 1993.
25. Каталог колекції документів Київської археографічної комісії. — К., 1971. — С. 25–27.
26. Родинний архів. «Свидетельство о рождении и крещении 1875 г. 8 декабря Любовь Казтановны, дочери проживающего в м-ке Торговица Уманского уезда надворного советника Казтана Матвеева Шимкевич и законной жены его Елены Ивановны».
27. Родинний архів. Документи зубного лікаря Шимкевич Любова Костянтинівни.
28. Держархів м. Києва, ф. 16, оп. 465, спр. 8578, арк. 5.
29. Держархів м. Києва, ф. 16, оп. 465, спр. 8578, арк. 1.
30. Хижняк З.І. Баранович Лука // Києво-Могилянська Академія в іменах... — С. 59–60; Її ж. Борецький Йов // Там само. — С. 80–81; Її ж. Петро Могила // Там само. — С. 370–374.
31. Рогожина Н.В. Слонецький (Слоницький) Федір Васильович // Там само. — С. 494–495; Її ж. Баранович Георгій (Юрій) Прокопович; Барановичі Іван та Степан Прокоповичі // Там само. — С. 58–59.
32. Аскоченский В. Киев с древнейшим его училищем Академиею. — К., 1856. — Ч. 1–2.
33. Строев П. Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской церкви. — СПб., 1877.

34. *Серебрянников В.* Киевская Академия с половины XVIII века до ее преобразования в 1819 году. — К., 1987.
35. Державний архів Київської області (далі — ДАКО), ф. 782, оп. 1, спр. 303, арк. 5–14.
36. *Рогожина Н.В.* Баранович Георгій (Юрій) Прокопович; Барановичі Іван та Степан Прокоповичі // *Києво-Могилянська Академія в іменах...* — С. 58–59.
37. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. — К., 1906. — Отд. 2. — Т. 3; 1910. — Отд. 3. — Т. 1.
38. *Змеев Л.Ф.* Русские врачи — писатели. — СПб., 1886. — Вып. 1. — Тетр. 1. — С. 13–14.
39. *Бойчак М.П.* История Киевского военного госпиталя. — К., 2006. — Кн. I. Киевский военный госпиталь в XVIII–XIX вв. — С. 269–270.
40. *Бойчак М.П., Лякина Р.Н.* Военно-фельдшерская школа при Киевском военном госпитале 1838–1926 гг. — К., 2004. — С. 10.